

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНІКА**

Факультет природничих наук

Кафедра біології та екології

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Практикум з охорони природи

Затверджено на засіданні кафедри
Протокол № 4 від 6 листопада 2025 р.

Розробник
Роман ЧЕРЕПАНИН
к.б.н., доц.

м. Івано-Франківськ – 2025

Зміст

1. Загальна інформація	3
2. Опис дисципліни	3
3. Структура курсу	4
4. Система оцінювання курсу	7
5. Оцінювання відповідно до графіку навчального процесу	7
6. Ресурсне забезпечення	7
7. Контактна інформація	9
8. Політика навчальної дисципліни	9

1. Загальна інформація

Назва дисципліни	Практикум з охорони природи
Освітня програма	Біологія
Спеціалізація (за наявності)	–
Спеціальність	–
Галузь знань	10 Природничі науки
Освітній рівень	Бакалавр
Статус дисципліни	Вибіркова
Курс / семестр	IV курс / VII семестр
Розподіл за видами занять та годинами навчання (якщо передбачені інші види, додати)	Загалом – 90 год. Практичні заняття – 30 год. Самостійна робота – 60 год.
Мова викладання	Українська
Посилання на сайт дистанційного навчання	https://d-learn.pro

2. Опис дисципліни

Курс "Практикум з охорони природи" спрямований на формування практичних навичок у галузі збереження біорізноманіття, управління природоохоронними територіями та реалізації екологічних заходів. У рамках курсу студенти вивчатимуть методи оцінки стану природних екосистем, популяцій окремих видів та екологічних процесів. Особливу увагу буде приділено використанню сучасних методів і технологій у практичній діяльності з охорони природи, а також розробці і впровадженню заходів зі збереження природи на локальному, національному та глобальному рівнях.

Мета курсу.

Надати студентам практичні знання та навички з охорони природи, необхідні для оцінки стану екосистем, збереження біорізноманіття, управління природоохоронними територіями та здійснення природоохоронних заходів з урахуванням сучасних екологічних викликів.

Цілі курсу.

1. Ознайомити студентів із сучасними методиками оцінки стану екосистем та популяцій видів.
2. Забезпечити розуміння принципів управління природоохоронними територіями та екологічними мережами.
3. Навчити використовувати сучасні інструменти і технології для моніторингу та охорони природних об'єктів.
4. Розвинути вміння проводити польові дослідження для розуміння стану природних комплексів.
5. Сформувати навички розробки і впровадження проєктів з охорони природи та відновлення екосистем.
6. Виховати екологічну відповідальність та розуміння ролі кожної людини у збереженні природи.

7. Ознайомити студентів із практичним застосуванням українського та міжнародного природоохоронного законодавства.
8. Підготувати студентів до виконання практичних завдань у професійній діяльності у сфері екології та природоохоронної справи.

Компетентності

Загальні компетентності:

ЗК02. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

ЗК03. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК04. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

Спеціальні компетентності:

СК02. Здатність демонструвати базові теоретичні знання в галузі біологічних наук та на межі предметних галузей.

СК03. Здатність досліджувати різні рівні організації живого, біологічні явища і процеси.

СК05. Здатність до критичного осмислення новітніх розробок у галузі біології і професійній діяльності.

СК06. Усвідомлення необхідності збереження біорізноманіття, охорони навколишнього середовища, раціонального природокористування.

Програмні результати навчання

ПР04. Спілкуватися усно і письмово з професійних питань з використанням наукових термінів, прийнятих у фаховому середовищі, державною та іноземною мовами.

ПР07. Володіти прийомами самоосвіти і самовдосконалення. Уміти проектувати траєкторію професійного росту й особистого розвитку, застосовуючи набуті знання.

ПР08. Знати та розуміти основні терміни, концепції, теорії і закони в галузі біологічних наук і на межі предметних галузей.

ПР09. Дотримуватися положень біологічної етики, правил біологічної безпеки і біологічного захисту у процесі навчання та професійній діяльності.

3. Структура курсу

№	Тема	Результати навчання	Завдання
1.	Вступ до біорізноманіття та його рівні.	Визначення поняття «біорізноманіття». Рівні організації біорізноманіття – популяційно-генетичний, видовий, екосистемний. Різноманіття рослин та тварин на популяційному та видовому рівні.	Опитування, розбір кейсів, дискусія

		<p>Популяційні підходи до збереження біорізноманіття.</p> <p>Роль індикаторних видів у природоохоронних дослідженнях .</p>	
2.	Біорізноманіття України та цінні природні території.	<p>Біорізноманіття рослин і тварин України. Карпати та Полісся як осередки біологічного різноманіття в Україні.</p> <p>Рідкісні види рослин в Українських Карпатах.</p> <p>Рідкісні види тварин в Українських Карпатах.</p> <p>Цінні види рослин та тварин степових екосистем.</p> <p>Цінні види рослин та тварин Українського Полісся.</p>	Опитування, розбір кейсів, дискусія
3.	Фактори та загрози для біорізноманіття.	<p>Фактори, що впливають на зниження рівня біорізноманіття.</p> <p>Вимираючі види світу.</p> <p>Великі хижаки – види індикатори “здоров’я” екосистем.</p>	Опитування, розбір кейсів, дискусія
4.	Природоохоронні території та екосистеми.	<p>Лісові екосистеми. Праліси – еталонні ділянки збереження цінних лісових видів та оселищ.</p> <p>Природоохоронні території як основа збереження біологічного різноманіття та ландшафтів.</p> <p>Вивчення екосистем заповідників та національних парків.</p>	Опитування, розбір кейсів, дискусія, тести
5.	Охорона видів, угруповань та екосистем.	<p>Охорона угруповань та екосистем.</p> <p>Списку видів рослин та тварин Європейського значення.</p> <p>Оселищна концепція збереження різноманіття. Бернська конвенція та оселищна директива.</p>	Опитування, розбір кейсів, дискусія, тести
6.	Природоохоронні проекти та екологічна мережа.	<p>Екологічні мережі – створення екомереж та екологічних коридорів.</p> <p>Створення екологічних коридорів і мереж для збереження біорізноманіття.</p> <p>Розробка та впровадження природоохоронних заходів.</p> <p>Планування та реалізація проектів із</p>	Опитування, розбір кейсів, дискусія, тести

		збереження та відновлення екосистем.	
7.	Національне та міжнародне природоохоронне законодавство.	Екологічна політика у галузі збереження біорізноманіття. Національне законодавство щодо біологічного різноманіття. Міжнародне законодавство та міжнародне співробітництво в питаннях збереження рослинного і тваринного світу. Практичне використання міжнародного та національного природоохоронного законодавства. Застосування правових норм у природоохоронній діяльності.	Опитування, розбір кейсів, дискусія, тести
8.	Програми та стратегії збереження біорізноманіття.	Програми збереження біологічного різноманіття. Міжнародні природоохоронні території. Стратегія збереження біорізноманіття до 2030 року. Європейська стратегія збереження біорізноманіття до 2030 року. Апроксимація цих підходів в українську природоохоронну практику.	Опитування, розбір кейсів, дискусія
9.	Оцінка та моніторинг екосистем.	Методи оцінки біорізноманіття в природних екосистемах. Моніторинг стану популяцій видів у природоохоронних територіях. Екологічний моніторинг як основа управління природоохоронними територіями.	Опитування, розбір кейсів, дискусія
10.	Антропогенний вплив та адаптаційні заходи.	Визначення антропогенних впливів на екосистеми та їхній стан. Природоохоронна діяльність в умовах зміни клімату. Оцінка впливу змін клімату на екосистеми та розробка адаптаційних заходів.	Опитування, розбір кейсів, дискусія
11.	Активні та неактивні методи природоохорони.	Активні методи природоохорони – плюси і мінуси для збереження біорізноманіття. Неактивні методи природоохорони – плюси і мінуси для збереження біорізноманіття.	Опитування, розбір кейсів, дискусія, тести

Всього за тиждень				10				10				10	10			10	50	100
-------------------	--	--	--	----	--	--	--	----	--	--	--	----	----	--	--	----	----	-----

Примітка: не рекомендується на один тиждень планувати кілька форм контролю.

6. Ресурсне забезпечення

Матеріально-технічне забезпечення	Мультимедійні презентації (ноутбук, проектор).
-----------------------------------	--

Література:

1. Andreichuk Y., Cherepanyn, R. 2025. GIS-platform development for managing human–wildlife conflicts in the Carpathians. *International Conference of Young Professionals «GeoTerrace-2025», Volume 2025. European Association of Geoscientists & Engineers. October 6-9, 2025, Lviv, Ukraine.* - P. 1–5. <https://doi.org/10.3997/2214-4609.202552085>
2. Franchuk M.V., Cherepanyn R.M. 2025. GPS-locations of Eurasian lynx (*Lynx lynx*) vital activity traces in the Nature Reserve «Rivnenskyi» – Karasyn Scientific-Research Department within the Somyne massif in 2023 // *Modern studies of rare biodiversity in Ukraine.* – Kyiv; Chernivtsi: Druk Art, 2025. – P. 516-519.
3. Marushchak O, Burlaka M, Vasyliuk O, Kavurka V, Kutsokon Y, Grishchenko V, Bronskov O, Rusin M, Zykova M, Sadogurska S, Berezovska V, Burova O, Pleskach L, Kotserzhynska I, Drebet M, Mykytiuk T, Mykytynets G, Ploshchanskyi P, Smirnov N, Vikyrchak O, Vlasin M, Pokynchereda V, Suriadna N, Mulenko M, Shevchenko I, Grebenshchykov V, Pakhar' U, Pluzhnyk A, Dzhahan V, Tkachenko F, Popova O, Shevchenko M, Filatov M, Markova T, Filatova O, Gritsenko V, Bushuiev S, Chashchyn O, Honcharov G, Dovganych Y, Dovganych V, Franchuk M, **Cherepanyn R**, Bashta A, Haidash O, Yablonovska-Grishchenko Y, Diadicheva O, Yegorov V, Kovalenko Y, Prychepa M, Churilov A, Andryushchenko Y, Kostiyushyn V, Prots M, Luhanska V, Babiichuk O, Bengus Y, Zhebina T, Volodymyrets O, Zubkovych I, Zubkovych V, Tkachenko I, Hubar' L, Davydenko I, Dubrovskyi Y, Ocheretnyi D, Teslenko I, Ivanovych Y, Kvakovska I, Kletionkin V, Merzlikin I, Novgorodskyi A, Parkhomenko M, Pryshliak S, Prorochock N, Slobodyan R, Podobailo A, Kazannyk V, Mylenko N, Protsenko Y, Rudik M, Gerasymchuk G, Loyko V, Shulgach D, Skliar O, Timoshenkov V, Benkivska O, Shupova T, Yuzyk D, Yanish Y, Fomenko S, Govorun O, Firman L, Parkhomenko V, Roman Y, Bezsmertna O, Dorydor M, Bronskova O, Bugay L, Vakal A, Lytvynenko Y, Davydov D, Davydova A, Datsiuk V, Priadko O, Koval N, Sheveria V, Kozyr M, Polishchuk O, Kozurak A, Antosiak T, Voloshchuk M, Kratasiuk N, Rogozin S, Svitlychna D, Skobel N, Moysiienko I, Nadtochiy G, Vovk O, Shamray O, Shynder O, Negrash Y, Chorna G, Mamchur T, Kostruba T, Koniakin S, Chyzh O, Melnyk V, Solonenchenko Y, Didenko S, Baranskyi O, Bubela O, Krylov Y, Savchuk T, Nekrasova O, Shorokhov O, Shevchuk V, Ghivora G, Dubyna N, Zinkovskyi A, Yanul V, Bolotov M, Georges J (2025). *Modern studies of rare biodiversity in Ukraine (2025). Version 1.2.* Ukrainian Nature Conservation Group (NGO). Occurrence dataset <https://doi.org/10.15468/mymebp> accessed via GBIF.org.

4. Cherepanyn, R., Franchuk, M., Kubala, J., Andreychuk, Y., Dyky, I., Yamelynets, T. 2025. Telemetry Study of the Eurasian Lynx (*Lynx lynx*) in the Rivnenskyi Nature Reserve: First Insights Into Lynx Home Ranges in Ukraine. *TusnadEcoBear Conference*, Băile Tuşnad, 21-24 October 2025. – P. 16
5. Cherepanyn, R., Franchuk, M., Kubala, J., Andreychuk, Y., Yamelynets, T., Signer, J., Vykhov, B., Dyky, I. 2025. Spatial Dynamic and Ecology Of Male Eurasian Lynx, *Lynx Lynx* (Carnivora, Felidae), In Volyn Polissia, Ukraine: First GPS-GSM Telemetry Findings. *Zoodyversity*, 59(4), 327-348. <https://doi.org/10.15407/zoo2025.04.327>
6. Dyky, I., Cherepanyn, R., Koval, N., Sheveria, V. (2025). Preliminary results of lynx (*Lynx lynx*) deterministic monitoring on the territory of the Uzhansky National Nature Park // *Protected Areas: State, Problems, and Development for the Future: Collection of abstracts of the International scientific and practical conference dedicated to the 45th anniversary of the establishment of the Carpathian National Nature Park (Yaremche, July 2–3, 2025)*. Carpathian National Nature Park, Ukraine, 2025. - P. 101-102.
7. Cherepanyn, R., Zelenchuk, Y., Andriikiv, (2025). B. Human-wildlife conflict monitoring in the Ukrainian Carpathians — the basis for sustainable nature management and the economic development of local communities // *Protected Areas: State, Problems, and Development for the Future: Collection of abstracts of the International scientific and practical conference dedicated to the 45th anniversary of the establishment of the Carpathian National Nature Park (Yaremche, July 2–3, 2025)*. Carpathian National Nature Park, Ukraine, 2025. - P. 380-383.
8. Cherepanyn, R., Franchuk M. (2025). Use of Digital Technologies in Nature Conservation: Experience of Implementing Sensing Clues Tools in Ukraine // *Information Technologies in the Field of Environmental Protection: Collective monograph*. Under the general editorship of Tkachuk, R., Dyyak, I., and Pobereyko, B. Ukraine, Lviv: Publishing House of Lviv Polytechnic National University. – P. 196-205. DOI:10.5281/zenodo.15640924
9. Cherepanyn, R., Franchuk M. (2025). Modern technical means for the collection, synchronization and analysis of environmental data from the Sensing Clues platform // *II International Scientific and Practical Conference "Information technologies on the environmental protection"*. Ukraine, Lviv: Publishing House of Lviv Polytechnic. 15-16 May 2025. – P. 100-101.
10. Cherepanyn R.M. (2019). Rare arctic-alpine plant species in the highlands of the Svydovets massif (Ukrainian Carpathians) // *Actual problems of botany and ecology. Materials of the International Conference of Young Scientists (V. N. Karazin Kharkiv National University, September 6-9, 2019)*. – P. 47. (Ukr)
11. Cherepanyn R.M. (2019). Changes in population vitality of rare arctic-alpine plant species in high mountain part of the Ukrainian Carpathians under influence of climatic factors // *Studia biologica*. Volume 13, № 1. – P. 117-128. DOI: 10.30970/sbi.1301.582

12. Cherepanyn R. M., Zelenchuk Y. I., Yamelynets T. S., Vykhor B. I., & Andreychuk Y.M. (2024). Large carnivores and farmers/beekeepers conflicts in the Ukrainian Carpathians: structure, dynamics, spatial distribution and effective coexistence measures. *Biosystems Diversity*, 32(3), 324-333. DOI:10.15421/012435
13. Cherepanyn R.M., Vykhor B.I., Biatov A.P., Yamelynets T.S., & Dykyi I.V. (2023). Population dynamics and spatial distribution of large carnivores in the Ukrainian Carpathians and Polissya // *Biosystems Diversity*, Vol. 31, № 1. – P. 10-19. DOI:10.15421/012302
14. Cherepanyn R., Riznychuk N. (2022). Rare biodiversity of highland ecosystems as an indicator of the sustainability of the Chornohora Massif in the Ukrainian Carpathians // *Security in crisis situations in the border regions of Poland and Ukraine - Scientific Papers of the International Scientific Conference*. Lublin. – P. 237-249. DOI:10.5281/zenodo.8132642
15. Groom, M. J., Meffe, G. K., & Carroll, C. R. (2006). *Principles of conservation biology*. Sinauer Associates, Inc.
16. Hleb R., Loya V., Cherepanyn R. *Salix herbacea* L. (Salicaceae) in the Maramures massif of the Ukrainian Carpathians // *Plant Introduction*, 85/86, 2020. P. 130–136. (Eng)
17. Hunter, M. L., & Gibbs, J. P. (2007). *Fundamentals of Conservation Biology*. Wiley-Blackwell.
18. Kareiva, P., & Marvier, M. (2012). *Conservation science: Balancing the needs of people and nature*. Roberts and Company Publishers.
19. Kubala J., Guimaraes N. F., Cherepanyn R., Didirka T., Dregubiak P., Duľa M., Gombkötő P., Koval N., Kropil R., Kutal M., Rzepkowski R., Sütő D., Szabó A., Tám B., Uhrinová R., Yamelynets T., Zwijacz Kozica T. (2023). Status report on existing large carnivore population data and information in pilot areas. Technical report. Project Interreg Central Europe – LECA – Supporting the coexistence and conservation of Carpathian Large Carnivores. Technical University in Zvolen, Zvolen, September 2023, 40 p. DOI: 10.13140/RG.2.2.25081.07526
20. Kyyak, V., Mykitchak, T., & Reshetylo, O. (2021). Problems of biotic and landscape diversity conservation in the Ukrainian Carpathians highlands. *Studia Biologica*, 15(4): 59–70 DOI: <https://doi.org/10.30970/sbi.1504.668>
21. Lausche, B. J., & Oberhauser, K. S. (2018). Citizen science and butterfly conservation. *Conservation Biology*, 32(1), 19-28.
22. Newbold, T., Hudson, L. N., Phillips, H. R. P., Hill, S. L. L., Contu, S., Lysenko, I., ... & Purvis, A. (2014). A global model of the response of tropical and subtropical forest biodiversity to anthropogenic pressures. *Proceedings of the Royal Society B: Biological Sciences*, 281(1792), 20141371.
23. Pimm, S. L. (2017). The biodiversity of species and their rates of extinction, distribution, and protection. *Science*, 344(6187), 987-998.
24. Wilson, E. O. (2016). *Half-earth: Our planet's fight for life*. WW Norton & Company.

Допоміжна література

1. Зелена книга України / під заг. ред. чл.-кор. НАН України Я. П. Дідуха – К. : Альтерпрес, 2009. – 448 с.
2. Костюшин В.А. Огляд програм моніторингу біорізноманіття в Україні / В.А Костюшин, Т.Л. Андрієнко, В.П. Мельничук. – Київ: Національний екологічний центр України, 2008. –80 с.
3. Максимюк Г. В. Пралісові екосистеми Чорногори (у межах Карпатського НПП): сучасний стан, шляхи використання і збереження / Г.В. Максимюк, І.М. Притула, Б.В. Сенчина // Фізична географія та геоморфологія. – 2017. Вип. 3(87). – С. 81-91.
4. Національний каталог біотопів України. За ред. А.А. Куземко, Я.П. Дідуха, В.А. Онищенко, Я. Шеффера. – К.: ФОП Клименко Ю.Я., 2018. – 442 с.
5. Особливо цінні для збереження ліси: визначення та господарювання. (Практичний посібник для України): Друга редакція. – HCVF Toolkit Part 1: Introduction to HCVF 1, 2008. – 146 с.
6. Червона книга України. Тваринний світ / за ред. І.А. Акімова – К.: Глобалконсалтинг, 2009. – 600 с.
7. Червона книга України. Рослинний світ / за ред. Я.П. Дідуха – К.: Глобалконсалтинг, 2009.– 900
8. Василюк О. Проектування і збереження територій мережі Емеральд (Смарагдової мережі). Методичні матеріали / О. Василюк, К. Борисенко, А. Куземко, О. Марущак, П. Тестов, Є. Гриник, під ред. Куземко А.А., Борисенко К. А. – Київ: «LAT & K», 2019. – 78 с.
9. Вплив транспортної інфраструктури на біорізноманіття: практичний посібник для країн Карпатського регіону : практ. посіб. / Главач В., Андель П., Матушова І., Достал І., Стрнад М., Башта А-Т., Проць Б., Ямелинець Т., Павелко А., Матус С., Томенчук Д., Іммерова Б., Кадлечік Я., Фінка М., Галікова К., Гузар М., Меєр Х., Мот Р., Сірані А., Томпсон Т., Вайперт А., Ган Е., Георгіадіс Л. – Дрогобич : Коло, 2019. – 228 с.
10. Довідник чинних міжнародних договорів України у сфері охорони довкілля / Кол.авт.: Андрусевич А., Андрусевич Н., Козак З. – Львів. – 2009. – 203 с.
11. Кагало О. Розробка ключових законодавчих актів щодо охорони біорізноманіття в лісах: адаптація українського законодавства до вимог ЄС / О. Кагало, Л. Проценко, Г. Бондарук, Д. Скрильніков. – 2015. – 265 с.
12. Каталог типів оселищ Українських Карпат і Закарпатської низовини / Ред. Б. Проць та О. Кагало. – Львів: Меркатор, 2012. – 294 с.
13. Наближене до природи та багатофункціональне ведення лісового господарства в Карпатському регіоні України та Словаччини : посібник / За ред. Г. Т. Криницького і М. В. Чернявського. – Ужгород : Коло, 2014. – 280 с.
14. Фактори загроз біорізноманіттю заповідних територій Українських Карпат, Розточчя та Західного Полісся [текст] : моногр. / [Й. В. Царик, І. М.

Горбань, О. С. Решетило]. – [за ред. Й.В. Царика]. – Львів : СПОЛОМ, 2016. – 120 с.

7. Контактна інформація

Кафедра	Назва, адреса, кабінет, телефон, сайт, електронна адреса
Викладач (і) Гостьові лектори	Роман Черепанин, к.б.н., доц.
Контактна інформація викладача	roman.cherepanyn@cnu.edu.ua

8. Політика навчальної дисципліни

Академічна доброчесність	Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника прагне створити середовище, яке сприяє навчанню, науковій роботі, впровадженню інновацій, інтелектуальному розвитку студентів і працівників, підтримці особливої академічної культури взаємовідносин. Дотримання правил поведінки студентів і викладачів, передбачених Кодексом честі Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (протокол №11, від 29 листопада 2017 року). Політика дисципліни "Охорона природи" спрямована на дотримання академічної доброчесності зі сторони викладача і студентів, які включають основні принципи особистого прикладу; відповідальності; справедливості; сміливості; академічної свободи; взаємоповаги; прозорості; взаємної довіри; партнерства та взаємодопомоги; компетентності й професіоналізму; безпеки та добробуту; законності.
Пропуски занять (відпрацювання)	Студенти зобов'язані відвідувати заняття. Систематичні пропуски занять, без поважних на те причин, є підставою для недопущення окремих студентів до складання семестрового контролю. Відпрацювання пропусків без поважних причин дозволяється лише за заявою на ім'я декана і набуття чинності відповідного розпорядження. Пропуски занять за поважних причин, підтверджених документально, відпрацьовуються без попередніх узгоджень.

Виконання завдання пізніше встановленого терміну	Завдання, які студент виконав пізніше зазначених кінцевих термінів не приймаються і повинні бути відпрацьовані індивідуально. Винятком із цього правила є наявність поважної причини з її документальним підтвердженням.
Невідповідна поведінка під час заняття	Студенти, чия поведінка впродовж одного чи кількох занять не відповідає загальним нормам, встановленим Кодексом честі Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, можуть бути тимчасово відсторонені від заняття з подальшим індивідуальним відпрацюванням у позаурочний час.
Додаткові бали	-
Неформальна освіта	-

Викладач:

Роман Черепанин
Кандидат біологічних наук
доцент